

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

УДК 94(477.87)«1899/1935»+342.5:271.4 Шептицький
DOI: 10.24144/2523-4498.2(39).2018.164803

ДЕРЖАВОТВОРЧІ ТА ПАТРІОТИЧНІ ІДЕЇ А. ШЕПТИЦЬКОГО В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Басараб В. І. (Ужгород)

У статті розглянуто ідеї митрополита Андрея про відновлення української державності. А. Шептицький акцентував на європейських цінностях, протиставляючи їх російській ментальності, наголошував на необхідності відновлення моделі козацької держави. У 1914 році він запропонував власний проект структурування Української держави у «Меморандумі до уряду Австрії». На його думку, військова організація в Україні повинна базуватися на традиціях запорозьких козаків, а очолити нове українське військо й державу після цілковитої перемоги над Росією повинен гетьман, призначений цісарем, запровадження австрійського цивільного кодексу, відокремлення Української Церкви від Російської. На думку А. Шептицького, сильна Українська держава, яка б протиставила себе Росії на рівні культурному, мовному, ментальному та історичному, могла б стати для Австрії надійним союзником. А. Шептицький акцентував на необхідності визнання українського народу окремим і незалежним від великоросійського у Спільному Пастирському посланні до духовенства й вірних про завдання Церкви і народу в післявоєнний період (від 21 лютого 1918 року). А. Шептицький виступив в австрійській Палаті Панів з оцінкою Брест-Литовського мирного договору і схвалив приєднання Холмицини до УНР, як цілком правильне й вмотивоване історичним розвитком рішення, наголосивши, що всі українці вважали Холмицину власне українською територією з часів Київської Русі. У 1918 р. митрополит Андрей благословив утворення Західно-Української Народної Республіки. А. Шептицький відстоював прагнення українців до створення власної суверенної держави і наголошував, що майбутнє державницьке об'єднання українців має бути надконфесійним. Саме тому кінцевою метою процесу вітчизняного державотворення має стати досягнення політичної та релігійної єдності. Митрополит Андрей вважав одним із найважливіших завдань, які стоять перед освіченими й свідомими громадянами, формування сильної Української держави, яка б базувалася на монолітній нації та принципах релігійної єдності й соціальної солідарності. Завдання Церкви – стати головною рушійною силою для успішної національної єдності і вітчизняного державотворення. Митрополит вважав, що церковно-релігійна діяльність ґрунтується, в першу чергу, на можливості виховного й освітнього впливу на громадян. Першочерговим обов'язком будь-якої держави А. Шептицький називав необхідність забезпечення високого рівня добробуту громадян. Тому пріоритетом у сфері державної політики мала б бути сфера соціально-релігійна, з акцентом на підвищення духовного і матеріального рівня народу. Але кінцевий високий рівень державно-політичного життя може бути досягнутий лише за умови паритетних відносин між державою і безпосередньо церквою та її організаціями.

Ключові слова: А. Шептицький, Галичина в 1 пол. ХХ ст., Греко-Католицька Церква, громадянське суспільство, державотворення, нація, патріотизм.

Постановка проблеми. Сьогодні нового звучання й великої значущості набувають ідеї національного державотворення, відродження культурно-історичних цінностей і української ментальності. Саме завдяки переосмисленню історії України було сформоване громадянське суспільство, здатне протистояти диктатурі та імперським зазіханням політиків та партій, і свідченням цього є недавні та сучасні політичні події (революція Гідності та боротьба України з російськими окупантами на Донбасі). У цьому ракурсі заслуговує на увагу постать митрополита Андрея Шептицького як державного діяча, який надзвичайно багато зробив для пробудження національної свідомості співвітчизників, піднесення їх патріотичного духу та відродження нашої культури й державності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Церковна й громадсько-державницька діяльність А. Шептицького отримала багато різних, часто

суперечливих, оцінок протягом ХХ-ХХІ століття від українських, польських, російських вчених, і цілком тенденційно й неправдоподібно висвітлена в радянській псевдонауці тогочасними істориками-комуністами (праці В. Добричева [6], К. Дмитрука [5], А. Шиша [21]).

Водночас дослідники діаспори мали змогу об'єктивно оцінити громадсько-релігійну діяльність Галицького митрополита – за кордоном опубліковано багато праць про Андрея Шептицького. Автори намагалися прослідкувати головні віхи в його житті, показати роль митрополита у піднесенні національного і культурного рівня українців, передусім тих, що проживали у Західній Україні, проаналізували його погляди, різнобічну освітню, культурну, екуменічну та дипломатичну діяльність. Зарубіжні історики могли вільно висловлювати свої думки, чого не можна було сказати про дослідників, які видавали свої праці в межах Радянського Союзу.

Цікаво й багатоаспектно постать Андрея

Шептицького проаналізував о. Василь Лаба, перше видання його монографії побачило світ у 1965 р. Автор простежив становлення А. Шептицького як митрополита й свідомого націонал-патріота, відзначивши: «Усі свідомі українці, побачивши простолінійну і послідовну працю Митрополита Андрея для українського народу, відкинули всякий сумнів і вважали Митрополита не тільки щирим українцем, але духовим провідником українського народу – українським Мойсеєм. Навіть люди, що не ставилися прихильно до Церкви, ставилися до Митрополита Андрея з найбільшою пошаною за його народню і культурну працю.» [9, с. 46]. Подібними за тематикою до праці В. Лаби є історичні нариси С. Барана [2] і В. Дорошенка [7]. В них аналізуються в загальних рисах основні етапи життя і діяльності митрополита Андрея.

Заслугує на увагу монографія Є. Небесняка «Митрополит Андрей», видана італійською мовою 2001 році й в 2003 перекладена на українську. Ця наукова розвідка, присвячена висвітленню церковної й суспільно-дипломатичної діяльності А. Шептицького, є цікавою та змістовною, базується на архівних джерелах знайдених в бібліотеках Ватикану. Є. Небесняк навів цікавий епізод – виступ А. Шептицького під час одного із засідань Віденського парламенту 28 лютого 1908 року, який продемонстрував те, що Галицький митрополит має чітку громадянську позицію і буде використовувати її задля добробуту власного народу. «Він звернувся до присутніх з такими словами: «Побутуюче в свідомості нашого народу упередження про те, що єпископи повинні стояти цілком осторонь справи вирішення насущних політичних питань, є абсолютно безпідставним. Кожен з нас, як вільний громадянин вільної держави, має право приймати участь в політичному житті своєї країни». Також і тут, коли йому доводилося розглядати ті чи інші суто політичні питання, Владика завжди і при будь-яких обставинах намагався притримуватися засад соціальної справедливості та християнської любові» [15, с. 266]. Є. Небесняк наголосив, що А. Шептицький був не просто митрополитом, а натхненником своєї духовної пастви: «світська державна влада та весь український народ, без огляду на різну конфесійну приналежність окремих його членів, радо добачали в його особі найавторитетнішого представника інтересів світового українства. Саме з цієї причини його і було обрано депутатом до Австрійського парламенту у Відні 2 січня 1903. І він максимально використав цю свою посаду і високе положення в тогочасному австрійському суспільстві, щоби поширити в середовищі галицького українства ідею справжнього українського патріотизму» [15, с. 265].

Огляд пастирських послань А. Шептицького зробив Анатоль Марія Базилевич у праці «Введення у твори митрополита Андрея Шептицького» [1].

Церковно-політична діяльність та державницькі ідеї митрополита А. Шептицького різною мірою розглядалась у дослідженнях Я. Біласа, І. Бриндака, А. Боляновського, А. Васьківа, М. Вегеша, М. Гайковського, Л. Гентош, Г. Гладкої, Н. Гречанюк,

О. Добоша, В. Ідзя, І. Загребельного, Р. Клюня, А. Колодного, А. Кравчука, О. Кравченюка, О. Красівського, Л. Крупи, В. Ленцика, Ф. Медвідя, Н. Мизака, Н. Прокоп, В. Расевича, Л. Рощиної, О. Сурмач, І. Ходак та інших.

Мета статті: детально проаналізувати пастирські послання А. Шептицького, в яких осмислюються проблеми державотворення, розглянути листи Галицького митрополита до державних діячів та священнослужителів, а також відповіді на них респондентів задля увиразнення державницького світогляду А. Шептицького та його дипломатичної діяльності в інтересах українського народу.

Виклад основного матеріалу. Вступаючи на Митрополичий престол, А. Шептицький «заслужував на довіру хоч би тому, що вже мав за собою десяток років відданої праці для української Церкви і для українського народу» [9, с.45]. У Пастирському посланні до української інтелігенції від 27 січня 1900 року Галицький митрополит окреслив найважливіші засади християнства, якими керувався він сам і які, на його думку, мали б бути важливими для освічених краян. Серед найважливіших постулатів окремо виділено поняття патріотизму. А. Шептицький зазначив, що у всіх своїх думках і справах він керується прагненням зробити все можливе заради щастя свого народу. «Ті обов'язки накладає на мене не лише моє становище митрополита, але і торжественна присяга, зложена в день вступлення в монастир, що буду відповідно до моїх сил працювати для добра української суспільності, а найбільше саме переконання, що ставляє мене в ряді громадян-патріотів, із яких хотів би я бути найліпшим» [16, с. 269-270]. Як відомо, в ХІХ столітті сформувалося новітнє поняття нації як групи, яка, «принаймні в Галичині, спирала свою ідентичність між іншим на спільності мови. Тому у часи львівського митрополита Церкви не тільки мусили звертатися до своєї пастви по-українськи, але також сприяти розвитку національної культури» [3, с.100].

Ще будучи Станіславським єпископом, він чітко окреслив завдання й пріоритети, яких має дотримуватися український народ. Зокрема, у Пастирському посланні до вірних «Християнська робота» (від 2 серпня 1899 року) А. Шептицький звертається до вчителів з порадами про виховання свідомої й патріотично налаштованої молоді, яка б працювала на благо Батьківщини: «Звертайте їх бажання і охоту до того, що є підставою багатства і сили народної. Нехай вже молоді діти учаться любити свою землю, нехай учаться діти при ній працювати, нехай будучі покоління возьмуть в свої руки торгівлю і промисел, бо слабою завсігди є суспільність, що свого промислу не має; убогою суспільність, в котрій торгують чужинці» [17, с.11].

У цьому ж Пастирському посланні є розділ, в якому А. Шептицький окреслює своє бачення патріотизму, наголошуючи, що християнин має любити всіх людей, але в першу чергу повинен «любити свою родину і свою вітчизну. І як любов до ближнього не противиться любові до родини, так не

протриває і любові вітчизни. Християнин може і повинен бути патріотом, але його патріотизм не може бити ненавистю і ані не сміє накладати обов'язків протривих вірі. То, що видавало би ся патріотизмом, а було ненавистю або протривило би ся вірі, не є правдивим патріотизмом. Тож і ми священники єсмо патріотами і умієм нарід свій любити ліпше як ті, що в ту нашу любов до народа не вірять, бо любимо його працею і самопожертванем. Любов на ділах, а не на словах полягає. Хто на своїм становиску, сповняючи совістно свій обов'язок, працює для добра народа, є ліпший патріот, як той, котрий много говорить, а мало творить» [17, с. 14]. Таким чином, патріотизм у розумінні А. Шептицького не може об'єднуватися з нетерпимістю і злочиним. Єпископ Андрей закликає українців любити свою культуру, дбати про неї, але стеретися ненависті, бо ненависть не є почуттям, властивим для християн: «Стеретися і між собою ненависти і роздору, злишної партійности; скупляймо свої сили, бо сили розділені завсїгди суть слабими. передовсім памятаймо, що нарід є тим сильніший, чим більше опираєся на науці Ісуса Христа» [17, с. 14-15]. А. Шептицький закликає українців будувати свій патріотизм на основі християнських цінностей та євангельського вчення.

У Пастирському посланні до української інтелігенції (від 27 січня – 9 травня 1900 р.) А. Шептицький зазначав, що всі галузі культурного й економічного життя в Західній Україні потребують самовідданої праці задля добробуту народа, оскільки «сто разів більше, як у кожного іншого народа треба нам іще думати про поставлення самих підвалин нашої хати, про ту цілу економічну сторону народного життя, без якої навіть найсвітліше політичне положення завсїгди буде безглузде й безхосенне» [16, с. 292]. Митрополит Андрей порівнює шлях становлення українського народа зі становленням інших європейських спільнот, наголошуючи, що українці ще не мають потужної економічної та політичної основи, для побудови власної держави, а тому необхідно багато працювати задля цієї мети. А «запорукою успішної праці є для нас молодечий і сильний патріотизм, який у нашому народі проявляється в більшій мірі, як у тих, що вже неначе пережилися працею і боротьбою віків». [16, с. 292]. Відтак, А. Шептицький трактує патріотизм як дієву рушійну силу українського державотворення.

У листі від 11 травня 1908 р. «Про християнський патріотизм» Андрей Шептицький чітко розставив усі акценти стосовно свого національного самовизначення, зазначивши, що ідентифікує себе саме з українською нацією: «Кохаючи Польщу і Поляків, – від дитинства я більше кохав Русь і Русинів; в ім'я того патріотизму і тої засади, яка Польщу, Русь, Литву – Литвинів, Русинів і Поляків – уважала від довгих століть за три братні і рівні народи. Чи ж є чимось гіршим – кохати Русинів більше як Поляків, чи кохати Поляків більше як Русинів? Чи ж одне повинно бути чеснотою, а друге – проступком?» [13, с. 582].

А. Шептицький наголошує на неприпустимості маніпулювання історичними фактами, заперечує

трактування однієї нації й відповідно одного «патріотизму» чеснотою, а сприйняття іншої нації й любові до неї, як злочину: «В ім'я якої засади і якої традиції можна, визнаючи одну засаду – камінням кидати на тих, які з християнського переконання визнають другу? Чи ж обидві засади не заслуговують на однакове пошанування? Якщо б одна була відступством, – то відступством була б і друга. По своїй суті все, що є ненавистю, а що більше несправедливістю до братів, буде відступством не тільки від традиції, але й від усякого християнського патріотизму. Я думаю, що зрозумілі по Божому ті два патріотизми годяться і єднаються між собою, що суперечності в них нема, що суперечність в них можна – пошукувати тільки на підставі односторонніх, негідних традицій; і тільки тоді, коли їх (патріотизм) розуміється не як любов ближнього – чим з природи речі повинен бути кожний патріотизм» [13, с. 582].

А. Шептицький намагався бути об'єктивним і виявляти толерантність стосовно різних політичних угруповань, не забуваючи водночас про інтереси української нації та Церкви. Інколи це теж ставало підставою для різноманітних звинувачень зі сторони політичних діячів. Наприклад, коли Митрополит Андрей розпочав поступову ліквідацію москвофільства, «не зриваючи водночас зв'язків з москвофілами, згуртованими у двох їхніх львівських твердинях – Народному Домі і Ставропігії, та задержуючи етимологічний правопис в урядуванні Львівської консисторії, його посуджувано навіть про симпатії до москвофільства. Всі ті вияви недовір'я боліли, але не знеохочували Митрополита» [9, с. 46].

А. Шептицький чітко розмежував поняття патріотизму та актів тероризму в інтересах нації. Так, у «Спільному пастирському посланні митр. Шептицького та ін. єп. До народа з приводу вбивства Намісника А. Потоцького» від 1 травня 1908 року, засуджуючи вбивство українським студентом Мирославом Січинським намісника Галичини графа Андрія Потоцького, Галицький митрополит разом з єпископами Костантином та Григорієм спробували проаналізувати психологічні передумови та мотиви, які керували вбивцею, зазначаючи, що «нешасний думав в своїм засліпленню, що ділом беззаконним прислужиться нашій народній справі. І на жаль, знайшлися люди — з боєм се кажемо — котрі самі так думають і іншим так справу представляють, котрі злочину боронять, а може і зі злочину тішаються» [20, с. 424]. Єпископи наголосили, що не можливо злочиним (вбивством), образою Бога, зневаженням Христа служити Вітчизні, вони виступали проти радикальних дій українських націоналістів, усвідомлюючи, що відплату за злочин нестинуть багато звичайних українських громадян: «Ні, і сто разів ні. Служба народова, служба вітчизні, се служба свята, також Богу віддавана; щоби до неї зблизитися, треба мати руки чисті, не закровавлені. Вітчизна по Богу для чоловіка річ найсвятійша, а любов вітчизни по Божий любові чувство найблагородніше, найвисше, найкраще. [...] Сповнений злочин п'ятнуємо проте для того, що зневажає святість Божого закона [...]. А крім сего

шкодить справі народній, бо понижає чесноту любові вітчизни, підкопує моральні підвалини народної роботи, — згіршенем псує людей, псує їх совість, псує їх душу» [20, с. 424]. А. Шептицький наголошує, що злочин, скоєний в ім'я патріотизму, все одно є злочином проти народу, незважаючи на те, що окремі одиниці схвалюють акти насильства.

Однак багато тогочасних політиків не сприйняли такої позиції А. Шептицького, зокрема — К. Трильовський, М. Лозинський, Л. Цегельський. Чільний діяч Української Радикальної Партії, посол до віденського парламенту Кирило Трильовський гостро засудив Галицького митрополита за антиукраїнські погляди у праці «Потоцький. Січинський. Шептицький». Статтю подібного спрямування написав Михайло Лозинський, член редакції щоденника «Діло», і надрукував її у соціалістичному часописі «Громадський Голос», називаючи помірковану позицію А. Шептицького зрадництвом. Льонгін Цегельський у щоденнику «Діло» назвав Галицького митрополита ворогом української громади, котрий марно сіє сумніви. Однак А. Шептицький не міг діяти інакше, адже релігійні особи не можуть благословляти вбивство людей, і крім того він усвідомлював, що подібні акти можуть викликати військово-політичний тиск з боку польської влади, спровокувати репресії українців.

За свідченням В. Лаби, певний час значна частина галичан з недовірою ставилася до митрополита Андрея. Його засуджували за те, що він нібито «не з переконання визнав себе українцем, але що він в українській Церкві шукає для себе кар'єри, а для свого шляхетського роду — слави. Куди більше кривдямчим було підозрівання Митрополита Андрея в тому, що він, мовляв, на те визнав себе українцем, щоб служити польській справі — грати роллю відомої постаті з поеми польського поета А. Міцкевича, Конрада Валенрода» [106, с. 45-46]. Але, звісно, з часом стало зрозуміло, що всі ці звинувачення не мають під собою ніяких підстав.

А. Шептицький своєю самовідданою працею завоював довір'я великої кількості українців, які усвідомили значення його діяльності для українського народу, «відкинули всякий сумнів і вважали Митрополита не тільки щирим українцем, але духовим провідником українського народу — українським Мойсеєм. Навіть люди, що не ставилися прихильно до Церкви, ставилися до Митрополита Андрея з найбільшою пошаною за його народну і культурну працю, та за його незвичайну людяність. Вже по короткому часі владичого володіння Митрополит був в очах усіх українців визначною і величною постаттю. Митрополит Андрей засідав на Галицькому престолі 44 роки». [9, с. 46].

Відразу після отримання посади митрополита, А. Шептицький добре вивчив побут, потреби та проблеми українського народу. Задля отримання благословення на працю заради України та Церкви Галицький митрополит у 1906 році здійснив прощу до Св. Землі разом з шістьмастами паломниками. «Їхав Митрополит Андрей, щоб там вимолити для рідної землі Божої благодаті, колись передвіщеної Первозванним Хрестовим Апостолом Андреем» [9, с.

47]. Загалом, А. Шептицький вважав своїм обов'язком знати про побут та світогляд українців, які жили за кордоном, тому «їздив всюди, де тільки цього вимагали справи українського народу, які він старався якнайкорисніше полагодувати [9, с. 49].

Під час Першої світової війни А. Шептицький змушений був зайняти таку політичну позицію, яка б була корисною для української нації, особливо його турбувала можливість прилучення Галичини до царської Росії. 21 серпня 1914 року він звернувся з «Відозвою до населення прикордонних сіл з приводу початку війни», закликаючи земляків зберігати вірність цісареві: «Ведесь війна поміж нашим Цісарем, а Царем Москви. Війна ведесь о нас, бо московський Цар не міг того стерпіти, що в Австрійській державі маємо свободу віри та народности; хоче нам видерти ту свободу, закувати в кайдани» [4, с. 443]. Галицький митрополит покладав великі надії на перемогу австрійського війська над царською армією й навіть 15 серпня 1914 року написав «Меморандум до Австрійського уряду про майбутній устрій Української держави», яка мала б постати після того, як Східна Україна з'єднається із Західною. А. Шептицький у своєму зверненні намагався переконати австрійську владу в необхідності мирної консолідації з українцями, що живуть під владою царя. «В цілі відірвання цих територій можливо найповніше від Росії і надання їм характеру національної території, відповідно до її мешканців, незалежної від Росії і чужої домінуванню царя. Маючи цю ціль на увазі, потрібно буде використати всі традиції України, що їх Росія придушила, і впоїти їх так сильно в свідомість нації, щоб жадна політична комбінація не могла знищити перемоги» [14, с. 610].

На думку А. Шептицького, сильна Українська держава, яка б протиставила себе Росії на рівні культурному, мовному, ментальному та історичному, могла б стати для Австрії надійним союзником. Саме тому у Меморандумі Галицький митрополит так детально описує доцільну, на його погляд, структуру трьох найважливіших державно-соціальних інститутів: військову організацію, правову та церковну.

А. Шептицький висловлює впевненість, що військова організація в Україні повинна базуватися на традиціях запорозьких козаків, а очолити нове українське військо й державу після цілковитої перемоги над Росією повинен гетьман, призначений цісарем. «Муситься мати на увазі, що ті традиції ще живуть в Україні й мають льокальний, національний характер. Російські донські козаки, що їх уважається специфічно російським феноменом, є перекрученням тих традицій. Російські донські козаки не зберегли нічого, крім назви українських козаків. Тим не менше, назва “козак” дальше живе в національному почуванні як синонім колишніх національних героїв. Тому найвизначніший командир нашої армії міг би бути назначеним, після певної перемоги й на приказ цісаря, гетьманом України» [14, с. 610]. Таким чином, на думку А. Шептицького, відновлення історичних військових традицій, апелювання до Гетьманської України та традицій Запорізької Січі

має об'єднати українців по обидва боку кордону.

Також важливою передумовою відновлення втрачених духовно-історичних цінностей, на переконання Галицького митрополита, має стати українська мова і термінологія, зокрема: «Національний характер мусить бути висловлений в назвах офіцерів: отаман, осавул, сотник, як також в їхніх уніформах і, наскільки це можливе, в мові військової команди» [14, с. 610].

А. Шептицький у Меморандумі окреслює й уповноваження Гетьмана. Зокрема, йдеться про певне самостійне самоврядування: «Гетьмана треба б уповноважити до видавання “універсалів”, значить, маніфестів і прокламацій до армії і народу й до назначування отаманів, осавулів і т. д.

До своєї диспозиції він міг би мати услуги знавця козацької історії, який видавав би весь писаний матеріал і допомагав би йому порадою. Військова організація, побудована по цій лінії, могла б легко бути поширена на цілу країну. Це сприяло б розгляданому нами рухові й регулювало б його хід» [14, с. 610].

Отже, відновлення козацьких традицій, певна модернізація устрою Запорозької Січі, на думку А. Шептицького, мали б зміцнити дух українців, відновили б історичну пам'ять, спростували б тезу Росії про «малоросійську» народність як відгалуження від «великоросійської».

Другою передумовою побудови Української держави в Меморандумі названо юридичну сферу. А. Шептицький пропонує пояснити українцям, у чому полягає різниця між російським та австрійським законодавством стосовно прав та свобод нацменшин та й громадян загалом: «В запалі боротьби ми не повинні забути звернути увагу на цей аспект організації, щоб показати мешканцям ясно й рішуче, як несправедливою і тяжкою була для них російська правна система під багатьма оглядами, було б потрібно опублікувати австрійський цивільний кодекс, перекладений на українську мову, й визнати цей переклад дефінітивним. Це саме відносилось б до інших австрійських законів. Комісія австрійських і руських (українських) правників могла б приготувати подібну коротку працю кодифікації. Треба б взяти під розгляд передовсім ті сфери соціального й правного життя, в яких українське населення почуває себе найбільш покривдженим» [14, с. 610]. Відповідно, усвідомлення українцями, що кілька століть жили під владою царської Росії, прав і свобод, які раніше були їм не доступні, а зараз цілком реальні, мало б пробудити в них симпатію до Австрії як держави більш демократичної, порівняно з Російською імперією.

Третім аспектом реформування об'єданого українського суспільства, згідно із задумом А. Шептицького, мала стати Церква. Основна мета реформування – «відділити по змозі найповніше Українську Церкву від Російської» [14, с. 611]. Для реалізації цієї мети передбачалися такі зміни: «Українська Церква була б звільнена від влади Петербурзького Синоду, молитви за царя були б заборонені, а молитви за його маєстат припинені. В парі з цим великоросійсько-московські свята були б

виелімінувані з календаря, і т.д.» [14, с. 611]. Крім того, всі розпорядження щодо церковних змін мали б видаватися духовними, а не цивільними особами, «щоб, таким чином, цілковито пірвати з російською системою. Створення синоду, відповідаючого петербурзькому, було б виразно невідповідним. Всі ці декрети могли б, в імені “Митрополита Галичини й всієї України”, впроваджувати такі міри, що були б згідні з фундаментальними принципами Східної Церкви, з традиціями митрополічного престолу й були б одобрені військовою адміністрацією» [14, с. 611]. А. Шептицький пропонував свою особисту допомогу в здійсненні таких церковних реформ. За умови схвалення такого плану, на переконання Галицького митрополита, «в Україні створиться центральний осідок духовної влади й Церкви як організму, що представляє невідлиме ціле. Він буде цілковито відокремлений від Російської Церкви» [14, с. 611]. Водночас пропонувалося зберегти традиції та обряди, важливі для народу й не знищувати Православну Церкву. Православ'я «мусить бути задержане в усій його повноті. Було б тільки потрібним очистити його в радикальний спосіб від московських впливів» [14, с. 612].

На жаль, план реформування держави, окреслений А. Шептицьким у Меморандумі до Австрійського уряду, залишився лише планом. Як відомо, російські війська захопили Львів, і владу в краї отримали царські чиновники та православне духовенство. Прикрою несподіванкою для Галицького митрополита стала діяльність Холмського православного єпископа Євлогія, який приїхав у Львів з метою витіснення Греко-Католицької Церкви й заохочення краян до визнання Православної Церкви Московського патріархату. «Православне духовенство перебало деякі католицькі церкви, а за інші розпочалася боротьба. Митрополит не міг мовчки приглядатися явному ворожому наступові на його Церкву. Хоч загал вірних не піддався і боронився перед кожною спробою насильства, Митрополит виступив мужньо в обороні Церкви, чим підбадьорив загал своїх вірних. Зараз найближчої неділі, коли царські війська здобули Львів, дня 6 вересня 1914 р., Митрополит виголосив в церкві Успення Пречистої Діви Марії (т. зв. Волоській) проповідь, в якій закликав народ, щоб він вірно держався своєї Церкви, і заявляв, що він сам готовий на всяку жертву за неї. Московську православну Церкву він, зовсім одверто, називав у своїй проповіді «казонною», спертою на світській царській владі». [9, с. 50-51].

Така категорична позиція А. Шептицького, звісно, не сподобалася цареві й була гостро розкритикована москвофільським виданням «Прикарпатська Русь». Галицького митрополита 18 вересня арештували й вивезли за межі України, місьць ув'язнення було кілька – Нижній Новгород, Курськ, Суздаль... Звільнив А. Шептицького своїм наказом голова Тимчасового російського уряду Керенський у 1917 році.

10 вересня 1917 р. Митрополит Андрей повернувся до Львова, де продовжував працювати над побудовою планів про відродження Української

держави. У листі (від 25 січня 1918 р.) до дипломата й посла УНР графа Михайла Тишкевича А. Шептицький розповів про складне становище українців та проукраїнської влади в Галичині: «трудне їх положення, бо не можуть ані мовчати, ані говорити, тому і так неясно ставлять національну справу. Я маю найліпшу надію, що і без енергичного жаданя з нашої сторони, дістанемо положеня можливе, навіть добре» [12, с. 669]. Митрополит Андрей відкидає можливість відокремлення Галичини від Австрії та приєднання її до Польщі чи анархічної на той момент Росії. На думку А. Шептицького, українці Східної України теж особливо не прагнуть такого об'єднання, «бо їм іде о скорий мир «без анексій». Тому не виджу, щоби Галичина могла дістатися до України. Палити мости за собою, жадаючи одверто відділення від Авс[трії], було би, по моєму, неосторожно, в данім случаю небезпечно; а передусім – безхосенне». [12, с. 669]. А. Шептицький добре усвідомлював, на що може розраховувати український народ у випадку укладення того чи іншого політичного союзу, тому намагався обрати менше із зол, прагнучи вберегти галичан від свавілля більшовиків чи шовінізму поляків.

Так, позиція Галицького Митрополита була суголосна з баченням політичної ситуації Михайлом Тишкевичем, який був щирим патріотом і дуже багато зробив для збереження і розвитку української культури. Перебуваючи в Швейцарії, М. Тишкевич у листі від 3 січня 1918 року висловив А. Шептицькому свої міркування стосовно розвитку подій в УНР й бажання, «щоб соціалізм не зв'язав України і наново не віддав під московське ярмо» [11, с. 668]. Адже «царі вирвали Україні її грамоти, а революція може вирвати її душу» [11, с. 668]. Особливо непокоїть М. Тишкевича можливість прилучення Галичини до Росії, тому пропонує «улагодити на Волині плебісцит, як в Курляндії і Литві, який би запротестував против прилучення до Росії, а зажадав би прилучення до Галичини? Галичина повинна остатись українським Піємонт. При Австрії, а не Польщі, з архикнязем на чолі, – хто знає, що еще чекає нещасну Україну? Федерация з московською Анархією? Не дай Боже!» [11, с. 668].

Думка А. Шептицького стосовно державного ладу в Україні була важливою для багатьох політиків та громадських діячів. У цьому контексті цікавим є лист Григорія Микитея (громадсько-політичного діяча, співробітника секретаріату закордонних справ ЗУНР у Відні) від 2 лютого 1918 року до А. Шептицького. У листі йшлося про суспільно-політичну ситуацію в Східній Галичині й УНР та необхідність утвердження самостійної об'єднаної України. Г. Микитей, аналізуючи ситуацію в Східній Україні, був переконаний, що «одинокі орієнтація для нас і на дальше повинна бути чисто самостійницька. Чому?! Констатую, що вісти про анархію на Україні — се видумки Троцького-Бронштейна та показуються неправдивими, що не лиш У. Центр. Рада та Секретаріат і дальше удержуються, противно, що Україна виступила зовсім як суверенна й незалежна держава» [10, с. 671]. Водночас Г.

Микитей розглядає можливість захоплення влади в Києві більшовиками, але це не лякає його: «І навіть, хочби прийшли до влади в найгіршім разі укр. большевики, то справа самостійности вже пересуджена – (особисто сього не бажав би я). Але стверджую, що центральні держави і тепер і на будуче потребууть конечно України — вона, однак, без них може обійтись. Коли б навіть большевики оволоділи Україною, то вони для неї не так страшні, як в першій мірі для укоронованих голов центральних держав, бо тоді б зі звичною силою вели б свою пекольну акцію соціялістичного комунізму, щоби викликати переворот в Австрії і Німеччині, се вже вони тепер роблять, що ж доперва тоді. Центральним державам, отже, більше залежить на удержанню “буржуйної Ради”, як самим може українцям. Се перше підчеркаю, тим більше, що про сей страх перед большевиками, – мене як офіцера втаємничено, отже добре здаю собі з сього справу. [10, с. 672].

Сприйняття Г. Микитеєм ситуації в Україні було дещо оптимістичним. Окрилений перемогою УНР, політик вірив у сильну військову й політичну позицію держави: «України визволити не треба, вона Є, військо теж має власне, отже, коли має вона рятувати центральні держави в прикрій для них хвилі, та допомагаючи при “durchzalten”, тож чи її тим більшим правом не належиться Східна Галичина. [10, с. 672].

А. Шептицький теж радів утвердженню Української Народної Республіки 22 січня 1918 року в Києві, сподіваючись на можливість відродження Соборної України й приєднання Галичини до УНР. У зв'язку з цим ним та єпископами Григорієм Хомишиним та Йосафатом Коциловським було написано «Спільне Пастирське послання до духовенства й вірних про завдання Церкви і народу в післявоєнний період» (від 21 лютого 1918 року). А. Шептицький акцентував на необхідності визнання українського народу окремим і незалежним від великоросійського всіма громадянами, а також священниками всіх обрядів, які мають враховувати це, виголошуючи проповіді для мирян: «В виду змін і прояснень, які спричинила світова війна, та кличів принятих цілим культурним світом про самоозначене народів, погляди тих священників, які уважали наш нарід за оден нарід з російським, во всіх народних питаннях мусіли підпасти змінам і зближити їх до загалу нашого духовенства. Від хвилі упадку царату, переворотів в Росії і признання цілим світом Українського народу за нарід самостійний, відмінний від великоруского, стаєся неможливий той розділ в народних понятях, який ділив наше духовенство до війни» [19, с. 447]. На переконання єпископів Греко-Католицької Церкви надалі не можна керуватися засадами, якими керувалися перед війною «найбільше умірковані члени москвофільської чи староруської партії» [19, с.447], оскільки це означало б «безумовно шкодити нашому народови і противитися його добру» [19, с. 447].

А. Шептицький наголосив, що особисті, політичні чи національні переконання священників не повинні впливати на їх проповідницьку діяльність.

Галицький митрополит висловив вимогу до священників всіх віросповідань перейнятися українським національним духом та ідеями, близькими цілому народу: «Священники, які мали би інші почування національні як весь нарід, є в совісти обов'язані примінитися в цілій зовнішній праці до всіх прочих, свої особисті пересвідчення мусять в праці залишити і во всім примінитися до народа, якого суть душпастирами. Ми такої праці жадали би від кожного німця, француза чи бельгійця, якому мали би повірити душпастирство над українським народом, ми не могли би позволяти на яку-небудь агітацію політичну чи національну, противну національним почуванням українського народа. Такої самої праці будемо домагатися і від кожного священника, що належав до т.зв. москофільської чи староруської партії» [19, с. 447]. А.Шептицький намагався переконати священників у необхідності сприяння всебічному розвитку національного життя і культури українського народу, незважаючи ні на які особисті національні вподобання. Галицький митрополит вважав, що священники повинні мати певну політичну позицію, оскільки працю в Церкві трактував як найважливіший, найсуттєвіший обов'язок священника.

28 лютого 1918 року А. Шептицький виступив в австрійській Палаті Панів з оцінкою Брест-Литовського мирного договору. Зокрема, Галицький митрополит схвалив приєднання Холмщини до УНР, як цілком правильне й вмотивоване історичним розвитком рішення. А. Шептицький наголосив, що «всі українці вважають Холмщину старою українською територією, яка не тільки що є етнографічно тісно пов'язана з Україною, але також на протязі століть була інкорпорована в українську державу. Пригадую лиш часи Київського князівства й королівства Галицького та Володимирії» [18, с. 676]. Будучи одним з трьох українців, включених до складу Палати Панів, А. Шептицький часто звертався до політичних тем, відстоюючи інтереси свого народу. У своїй промові 28 лютого 1918 року митрополит Андрей наголосив на двох можливих сценаріях розвитку політичних подій в Україні, коли Австро-Угорщина мала вибрати собі союзника. Він порівняв позиції двох партій, які змагалися між собою за владу, і переконливо довів, що керівництво УНР запропонувало цілком прийнятні умови співпраці з Австро-Угорщиною. Натомість більшовики дбали лише про власні політично-ідеологічні інтереси: «Коли ж у мирних переговорах було до діла з двома партіями, з котрих одна вимагала майже все, друга за те лиш дещо, що ж можна було зробити кращого, як поступитися перед одною в одному й, тим самим, змусити другу поступитися у всьому? Большевики, іменно, вимагали всього: вони хотіли накинути ... народам центральних потуг всі свої большевицькі принципи. Вони намагалися зробити Австро-Угорщину й Німеччину большевицькими. Українці, зате, вимагали лиш одного, що з їхньої точки зору вимагало лиш резигнацію з анексії» [18, с. 676]. А. Шептицький вважав великим успіхом встановлення

миру між УНР та Австро-Угорщиною, ця подія, на його думку була надзвичайно важливою для всього східного фронту й мала наблизити перемир'я з Румунією й загалом сприяти встановленню миру в Європі. Галицький митрополит визначив як провідну ідею берестейського договору окреслення етнографічних границь територій. Водночас, він наголосив, що це буде не до вподоби тим країнам, які прагнуть бути імперіями: «Принцип географічного обмежування не може подобатися тим, які звикли до гегемонії над іншими» [18, с. 678]. На думку А. Шептицького, гегемонія одного народу над іншими має залишитися в минулому й зникнути, як пережиток війни, однак, як відомо, згодом політика СРСР була побудована саме на такому принципі.

Тема сутності патріотизму осмислюється А. Шептицьким і в пастирському посланні «Слово до Української Молоді» (1932 р.), написаному у зв'язку з підпільною боротьбою ОУН проти польської окупаційної влади. Митрополит намагається переконати національно свідомих юнаків та дівчат, що справа побудови української нації, сильної держави не є завданням розрізаних одиниць, що індивідуалізм та імпульсивність шкодять загальній високій меті: «Нарід, що за кожним поколінням зривав би з переданнями; нарід, якого кожне покоління наново від себе починало би національну працю для батьківщини, — мусів би остатись слабою дитиною поміж іншими народами. Народи не доходять до мужеського віку працюю одного покоління. На це треба довгої, важкої праці многих поколінь, треба зв'язку (тяглости) тих поколінь не тільки в найближчих ідеалах, але бодай чи не в усіх засобах, якими бажають досягнути ці ідеали» [8, с. 360]. А. Шептицький акцентує на безперервності історичної пам'яті, на необхідності виносити уроки з минулого й враховувати досвід попередніх поколінь, щоб уникнути помилок в майбутньому. «У наших руках лише одна хвилина існування нашої нації. Якщо у тій хвилині не зв'яжемо нашої праці з тими, що були перед нами, і коли ті, що прийдуть після нас, знову свою працю у своїх хвилинах не зв'яжуть з нашою працею і з працею тих, що були перед нами, — тоді яку ж ціль досягне нація, хочби й протягом століть?» [8, с. 360]. А. Шептицький наголосив на необхідності обдуманих дій, які не суперечать християнській моралі і спираються на досвід старшого покоління.

Висновки. Отже, А. Шептицький вважав одним із найважливіших завдань, які стоять перед освіченими й свідомими громадянами, формування сильної Української держави, яка б базувалася на монолітній нації та принципах релігійної єдності й соціальної солідарності. Завдання Церкви – стати головною рушійною силою для успішної національної єдності і вітчизняного державотворення. Митрополит вважав, що церковно-релігійна діяльність ґрунтується, в першу чергу, на можливості виховного й освітнього впливу на громадян.

Список використаних джерел

1. Базилевич А. М. Введення у твори митрополита Андрея Шептицького. Торонто: Українське Богословське Наукове Товариство, 1965. 237 с.
2. Баран С. Митрополит Андрей Шептицький: життя і діяльність. Мюнхен: Вернигора, 1947. 151 с.
3. Вавжонек М. Екуменічна діяльність митрополита Андрія Шептицького в Україні та Росії. Рим, PP Basiliani - via San Giosafat 8 (Aventino), 2006. 230 с.
4. Відозва митр. Андрея Шептицького до населення прикордонних сіл з приводу початку війни (1914 р., серпня 21, Львів). Митрополит Андрей Шептицький Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899-1944: У 2т. Львів: Видавництво отців василіан «Місіонер», 1998. Том II: Церква і суспільне питання, Книга 1: Пастирське вчення та діяльність. С.443-444.
5. Дмитрук К. С. Безбатченки. Правда про участь буржуазних націоналістів і церковних ієрархів у підготовці нападу фашистської Німеччини на СРСР. Львів: Каменяр, 1974. 238 с.
6. Добричев В. В тіні Святого Юра. Львів: Каменяр, 1970. 216 с.
7. Дорошенко В. В. Великий митрополит (пам'яті Митрополита Шептицького) : спогади і нариси. Йорктон: Друкарня «Голосу Спасителя», 1958. 56 с.
8. Звернення митр. Андрея Шептицького п. з. «Слово до Української Молоді» (1932 р., Львів). Митрополит Андрей Шептицький Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899-1944: У 2т. Львів: Видавництво отців василіан «Місіонер», 1998. Том II: Церква і суспільне питання, Книга 1: Пастирське вчення та діяльність. С. 358-362.
9. Лаба В. Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги. Львів.: Свічадо, 1990. 62 с.
10. Лист громадсько-політичного дяча, співробітника секретаріату закордонних справ ЗУНР у Відні Григорія Микитея до митр. Андрея Шептицького про суспільно-політичну ситуацію в Східній Галичині й Радянській Україні та необхідність самостійницької орієнтації (1918 р., лютого 2, Львів). Митрополит Андрей Шептицький Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899-1944: У 2т. Львів: Видавництво отців василіан «Місіонер», 1998. Том II: Церква і суспільне питання, Книга 2: Листування. С. 670-675.
11. Лист дипломата УНР Михайла Тишкевича до митр. Андрея Шептицького про становище в Україні після революції (1918 р., січня 3, Львів). Митрополит Андрей Шептицький Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899-1944: У 2т. Львів: Видавництво отців василіан «Місіонер», 1998. Том II: Церква і суспільне питання, Книга 2: Листування. С. 668.
12. Лист митр. Андрея Шептицького до дипломата й посла УНР графа Михайла Тишкевича про майбутнє Української держави (1918 р., січня 25, Львів). Митрополит Андрей Шептицький Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899-1944: У 2т. Львів: Видавництво отців василіан «Місіонер», 1998. Том II: Церква і суспільне питання, Книга 2: Листування. С. 669-670.
13. Лист митр. Андрея Шептицького про християнський патріотизм (1908 р., травня 11, Львів). Митрополит Андрей Шептицький. Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899-1944: У 2т. Львів: Видавництво отців василіан «Місіонер», 1998. Том II: Церква і суспільне питання, Книга 2: Листування. С. 581-582.
14. Меморандум митр. Андрея Шептицького до Австрійського уряду про майбутній устрій Української держави (1914, серпня 15, Львів). Митрополит Андрей Шептицький. Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899-1944: У 2т. Львів: Видавництво отців василіан «Місіонер», 1998. Том II: Церква і суспільне питання, Книга 2: Листування. С. 609-612.
15. Небесняк Є. Митрополит Андрей. Обширне популярне видання про галицького митрополита Слугу Божого Андрея Шептицького (1865-1944). Рим – Львів: Самвид (Видавництво оо Салезіян східного обряду), 2003. 347 с.
16. Пастирське послання митр. Андрея Шептицького «До Української інтелігенції» (1900 р., січня 27 – травня 9, Відень) / Митрополит Андрей Шептицький Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899-1944: У 2т. – Львів: Видавництво отців василіан «Місіонер», 1998. – Том II: Церква і суспільне питання, Книга 1: Пастирське вчення та діяльність. – С. 269-293.
17. Пастирське послання Станіславівського єп. Андрея Шептицького до вірних «Християнська робота» (1899, серпня 2, Станіславів). Митрополит Андрей Шептицький Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899-1944: У 2т. Львів: Видавництво отців василіан «Місіонер», 1998. Том II: Церква і суспільне питання, Книга 1: Пастирське вчення та діяльність. С.1-16.
18. Промова митр. Андрея Шептицького в австрійській Палаті Панів про перемир'я у Бересті Литовському (1918 р., лютого 28, Відень). Митрополит Андрей Шептицький Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899-1944: У 2т. Львів: Видавництво отців василіан «Місіонер», 1998. Том II: Церква і суспільне питання, Книга 2: Листування. С. 675-680.
19. Спільне Пастирське послання митр. А Шептицького та ін. єпископів до духовенства й вірних про завдання Церкви і народу в післявоєнний період (1918 р., лютого 21, Львів). Митрополит Андрей Шептицький Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899-1944: У 2т. Львів: Видавництво отців василіан «Місіонер», 1998. Том II: Церква і суспільне питання, Книга 1: Пастирське вчення та діяльність. С. 445-452.
20. Спільне Пастирське послання митр. А Шептицького та ін. єпископів до народу з приводу вбивства ц.-к. Намісника А. Потоцького з долученою інструкцією до духовенства (1909 р., травня 1, Львів). Митрополит Андрей Шептицький Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899-1944: У 2т. Львів: Видавництво отців василіан «Місіонер», 1998. Том II: Церква і суспільне питання, Книга 1: Пастирське вчення та діяльність. С. 422-428.
21. Шиш А. Уніати-покутники. Хто вони? Ужгород, 1978. 135 с.

References

1. Bazylevych A. M. Vvedennya u tvory mytropolitya Andrey Sheptycz`kogo. Toronto: Ukrayins`ke Bogoslovs`ke Naukove Tovarystvo, 1965. 237 s. (in Ukrainian).
2. Baran S. Mytropolyt Andrej Sheptycz`kyj: zhyttya i diyal`nist`. Myunxen: Vernygora, 1947. 151 s. (in Ukrainian).
3. Vavzhonek M. Ekumenichna diyal`nist` mytropolitya Andriya Sheptycz`kogo v Ukrayini ta Rosiyi. Rym, RR Basiliani - via San Giosafat 8 (Aventino), 2006. 230 s. (in Ukrainian).
4. Vidozva my`tr. Andrey Sheptycz`kogo do naseleenny prykordonnix sil z pryvodu pochatku vijny (1914 r., serpnja 21, L`viv). Mytropolyt Andrej Sheptycz`kyj Zhyttya i diyal`nist`. Dokumenty i materialy 1899-1944: U 2t. L`viv: Vydavnyctvo otciv vasylian «Misioner», 1998. Tom II: Cerkva i suspil`ne pytannya, Knyga 1: Pastyr`s`ke vchennya ta diyal`nist`. S. 443-444. (in Ukrainian).

5. Dmytruk K. Ye. Bezbatchenky. Pravda pro uchast' burzhuanynx nacionalistiv i cerkovnyx iyerarxiv u pidgotovci napadu fashysts'koyi Nimechchyny na SRSR. L'viv: Kamenyar, 1974. 238 s. (in Ukrainian).
6. Dobrychev V. V. V tini Svyatogo Yura. L'viv: Kamenyar, 1970. – 216 s. (in Ukrainian).
7. Doroshenko V. V. Velykyj mytropolyt (pam'yati Mytropolyta Sheptycz'kogo): spogady i narysy. Jorkton: Drukarnya «Golosu Spasytelya», 1958. 56 s. (in Ukrainian).
8. Zvernennya mytr. Andrey Sheptycz'kogo p. z. «Slovo do Ukrajyns'koyi Molodi» (1932 r., L'viv). Mytropolyt Andrej Sheptycz'kyj Zhyttya i diyal'nist'. Dokumenty i materialy 1899-1944: U 2t. L'viv: Vydavnyctvo otciv vasylian «Misioner», 1998. Tom II: Cerkva i suspil'ne pytannya, Knyga 1: Pastyr's'ke vchennya ta diyal'nist'. S. 358-362. (in Ukrainian).
9. Laba V. Mytropolyt Andrej Sheptycz'kyj. Jogo zhyttya i zaslugy. L'viv.: Svichado, 1990. 62 s. (in Ukrainian).
10. Lyst gromads'ko-politychnogo diyacha, spivrobitnyka sekretariatu zakordonnyx sprav ZUNR u Vidni Grygoriya Mykyteya do mytr. Andrey Sheptycz'kogo pro suspil'no-politychnu situaciyu v Sxidnij Galychyni j Radyans'kij Ukraini ta neobxidnist' samostijnyc'koyi oriyentaciyi (1918 r., lyutogo 2, L'viv). Mytropolyt Andrej Sheptycz'kyj Zhyttya i diyal'nist'. Dokumenty i materialy 1899-1944: U 2t. L'viv: Vydavnyctvo otciv vasylian «Misioner», 1998. Tom II: Cerkva i suspil'ne pytannya, Knyga 2: Lystuvannya. S. 670-675. (in Ukrainian).
11. Lyst diplomata UNR Myxajla Tyshkevycha do mytr. Andrey Sheptycz'kogo pro stanovyshe v Ukraini pislya revolyuciyi (1918 r., sichnya 3, L'viv). Mytropolyt Andrej Sheptycz'kyj Zhyttya i diyal'nist'. Dokumenty i materialy 1899-1944: U 2t. L'viv: Vydavnyctvo otciv vasylian «Misioner», 1998. Tom II: Cerkva i suspil'ne pytannya, Knyga 2: Lystuvannya. S. 668. (in Ukrainian).
12. Lyst mytr. Andrey Sheptycz'kogo do diplomata j posla UNR grafa Myxajla Tyshkevycha pro majbutnye Ukrajyns'koyi derzhavy (1918r., sichnya 25, L'viv). Mytropolyt Andrej Sheptycz'kyj Zhyttya i diyal'nist'. Dokumenty i materialy 1899-1944: U 2t. L'viv: Vydavnyctvo otciv vasylian «Misioner», 1998 Tom II: Cerkva i suspil'ne pytannya, Knyga 2: Lystuvannya. S. 669-670. (in Ukrainian).
13. Lyst mytr. Andrey Sheptycz'kogo pro xrstyyans'kyj patrioty`zm (1908 r., travnya 11, L'viv). Mytropolyt Andrej Sheptycz'kyj. Zhyttya i diyal'nist'. Dokumenty i materialy 1899-1944: U 2t. L'viv: Vydavnyctvo otciv vasylian «Misioner», 1998. Tom II: Cerkva i suspil'ne pytannya, Knyga 2: Lystuvannya. S. 581-582. (in Ukrainian).
14. Memorandum mytr. Andrey Sheptycz'kogo do Avstrijs'kogo uryadu pro majbutnij ustrij Ukrajyns'koyi derzhavy (1914, serpnja 15, L'viv). Mytropolyt Andrej Sheptycz'kyj. Zhyttya i diyal'nist'. Dokumenty i materialy 1899-1944: U 2t. L'viv: Vydavnyctvo otciv vasylian «Misioner», 1998. Tom II: Cerkva i suspil'ne pytannya, Knyga 2: Lystuvannya. S. 609-612. (in Ukrainian).
15. Nebesnyak Ye. Myropolyt Andrej. Obsyrne populyarne vydannya pro galycz'kogo mytropolyta Slugu Bozhogo Andrey Sheptycz'kogo (1865-1944). Rym – L'viv: Samvy`d (Vy`davny`ctvo oo Saleziyan sxidn`ogo obryadu), 2003. 347 s. (in Ukrainian).
16. Pastyr's'ke poslannya mytr. Andrey Sheptycz'kogo «Do Ukrajyns'koyi inteligenciyi» (1900 r., sichnya 27 – travnya 9, Viden`) / Mytropolyt Andrej Sheptycz'kyj Zhyttya i diyal'nist'. Dokumenty i materialy 1899-1944: U 2t. – L'viv: Vydavnyctvo otciv vasylian «Misioner», 1998. – Tom II: Cerkva i suspil'ne pytannya, Knyga 1: Pastyr's'ke vchennya ta diyal'nist'. S. 269-293. (in Ukrainian).
17. Pastyr's'ke poslannya Stanyslavivs'kogo yep. Andrey Sheptycz'kogo do virnyx «Xrstyyans'ka robota» (1899, serpnja 2, Stany`slaviv). Mytropolyt Andrej Sheptycz'kyj Zhyttya i diyal'nist'. Dokumenty i materialy 1899-1944: U 2t. L'viv: Vydavnyctvo otciv vasylian «Misioner», 1998. Tom II: Cerkva i suspil'ne pytannya, Knyga 1: Pastyr's'ke vchennya ta diyal'nist'. S. 1-16. (in Ukrainian).
18. Promova mytr. Andrey Sheptycz'kogo v avstrijs'kij Palati Paniv pro peremyr'ya u Beresti Lytovs'komu (1918 r., lyutogo 28, Viden`). Mytropolyt Andrej Sheptycz'kyj Zhyttya i diyal'nist'. Dokumenty i materialy 1899-1944: U 2t. L'viv: Vydavnyctvo otciv vasylian «Misioner», 1998. Tom II: Cerkva i suspil'ne pytannya, Knyga 2: Ly`stuvannya. S. 675-680. (in Ukrainian).
19. Spil'ne Pastyr's'ke poslannya mytr. A Sheptycz'kogo ta in. yepyskopiv do duxovenstva j virnyx pro zavdannya Cerkvy i narodu v pislyavoyennyj period (1918 r., lyutogo 21, L'viv). Mytropolyt Andrej Sheptycz'kyj Zhyttya i diyal'nist'. Dokumenty i materialy 1899-1944: U 2t. L'viv: Vydavnyctvo otciv vasylian «Misioner», 1998. Tom II: Cerkva i suspil'ne pytannya, Knyga 1: Pastyr's'ke vchennya ta diyal'nist'. S. 445-452. (in Ukrainian).
20. Spil'ne Pastyr's'ke poslannya mytr. A Sheptycz'kogo ta in. yepyskopiv do narodu z pryvodu vbyvstva cz.-k. Namisny`ka A. Potocz'kogo z doluchenoyu instrukciyeyu do duxovenstva (1909 r., travnya 1, L'viv). Myropolyt Andrej Sheptycz'kyj Zhyttya i diyal'nist'. Dokumenty i materialy 1899-1944: U 2t. L'viv: Vydavnyctvo otciv vasylian «Misioner», 1998. Tom II: Cerkva i suspil'ne pytannya, Knyga 1: Pastyr's'ke vchennya ta diyal'nist'. S. 422-428. (in Ukrainian).
21. Shysh A. Uniaty-pokutnyky. Xto vony? Uzhgorod, 1978. 135 s. (in Ukrainian).

SUMMARY

STATE-BUILDING AND PATRIOTIC IDEAS OF A. SHEPTYTSKYI IN THE HISTORICAL CONTEXT

V. Basarab (Uzhhorod)

The ideas of Metropolitan Andrey about the restoration of Ukrainian statehood were considered in the article. A. Sheptytskyi accented on European values, opposed them to Russian mentality, emphasized the need to restore the model of the Cossack state. In 1914, he proposed his own project of structuring the Ukrainian state in the "Memorandum to the Government of Austria". According to him, the military organization in Ukraine should be based on the traditions of the Zaporozhian Cossacks, and the leader of the new Ukrainian army and state after the complete victory over Russia should be the Hetman appointed by the Austrian Kaiser, the Austrian Civil Code should be introduced, the separation of the Ukrainian Church from Russia should occur. According to A. Sheptytskyi, a strong Ukrainian state, which would oppose Russia at cultural, linguistic, mental and historical levels, could be Austria's reliable ally. A. Sheptytskyi emphasized the need to recognize the Ukrainian people as separate and independent from the Great Russian people in the Common Pastoral Epistle to the clergy and the faithful on the tasks of the Church and people in the postwar period (dated February 21, 1918). A. Sheptytskyi spoke in the Austrian House of Lords

(Herrenhaus) with an assessment of the Brest-Litovsk Peace Treaty and approved the accession of the Kholmshchyna to the UPR as a fully correct and motivated by historical development decision, stressing that all Ukrainians consider Kholmshchina as their own Ukrainian territory since the times of Kievan Rus. In 1918, Metropolitan Andrew blessed the formation of the Western Ukrainian People's Republic. A. Sheptytsky defended the aspiration of Ukrainians to create their own sovereign state and stressed that the future of the state-owned association of Ukrainians should be non-denominational. That is why the ultimate goal of the process of domestic state-building must be the achievement of political and religious unity. Metropolitan Andrey considered the formation of a strong Ukrainian state based on the monoliths of the nation and the principles of religious unity and social solidarity as one of the most important tasks facing educated and conscious citizens. The task of the Church is to become the main driving force for successful national unity and domestic state building. The Metropolitan believed that church-religious activity was based, first of all, on the possibilities of educative and educational influence on citizens. A. Sheptytsky called the primary obligation of any state to ensure a high level of well-being of citizens. Therefore, the priority in the field of state policy should be the social and religious sphere, with the emphasis on raising the spiritual and material level of the people. But the ultimate high level of state-political life can only be achieved if there is a parity relationship between the state and the church and its organizations.

Keywords: A. Sheptytsky, Galicia in the first half of 20th century, Greek-Catholic Church, civil society, state-building, nation, patriotism.